

Баланы үйде буындар бойынша оқуға қалай үйрету керек Ата-аналарға арналған кеңестер

Ата — аналарға үйде оқуды үйрету, егер олар оқыту әдістерін білмесе, балаға қасық беру сияқты, бірақ оны қалай қолдану керектігін айтпайды. Біздің мақалада біз ата-аналарға нені білу керектігін және баланы өз бетінше оқуға дұрыс үйрету үшін қандай негізгі қателіктерден аулақ болу керектігін қарастырамыз.

Түзетуге қиын негізгі **қателік-әріптік оқу**. Ата-аналар бұл әріптер оқудың негізгі бірлігі деп санайды және баланы алдымен әріптерді атауға үйретеді, содан кейін оларды бүкіл сөзге біріктіруге тырысады. Одан да жаманы, егер олар әріптердің толық атауларын ("эм", "пэ" және т.б.) қолданса немесе дауыссыз дыбыстарды атай отырып, "біз", "пи" деп айтқан кезде баланы түзетпесе.

Бұл тәсіл түбегейлі дұрыс емес: мұндай оқытумен бала буынның дыбыстық әріппен бірігу механизмін игермейді, ол тек ауызша тұжырымдарды есте сақтау және көбейту негізінде оқуды үйренеді ("эл" және "а" сияқты — "ла" болады) және бұл оқу жылдамдығын едәуір тежейді, бала буындарды жиі шатастырады және қателіктер жібереді.

"Үйренген" баланы осындай алгоритмді қолданудан арылту үшін кем дегенде 4-6 ай оқу қажет. Мұғалім балаға мұндай формулаларды айтудың қажеті жоқ екенін түсіндіріп, көрсете алса да, сіз бірден бүкіл буынды атауыңыз керек, нәресте әлі де "ойда" жасай береді, содан кейін ғана алынған комбинацияны айтады.

Тағы бір мәселе — **нашар дамыған фонемалық есту**. Ата-аналар әртүрлі фонемалық жаттығуларды қолдануға мүлдем назар аудармайды. Сондықтан бала мектепте ғана дыбыс ұғымымен таныса бастайды, оны сөйлеу ағымында бөліп көрсетуге, сөздегі орнын анықтауға үйренеді. Бірақ бұл біртұтас оқу мен сауатты емленің негізі болып табылатын "Әріп = Дыбыс" тұрақты бірлестігі. "Ы", "я", "ю", "е", "ё", әріптерін, сондай-ақ "ь", "ъ" белгілерін зерттеу кезінде ерекше күрделі проблемалар туындайды, өйткені оларды қолдану тек белгілі бір позицияда қандай дыбыстарды белгілейтінін (немесе бөлетінін) анықтау қабілетіне негізделген.

Сондай-ақ, ата-аналар көбінесе **табандылық пен балаға тұрақты талаптар қою арқылы нәтижеге** қол жеткізетінін ұмытпаңыз, өйткені олар дидактикалық ойындар мен жаттығулардың кең спектріне ие емес. Сондықтан мектеп жасына дейінгі бала оқуға деген қызығушылығын тез жоғалтып, бұл процесті скучно ойын ретінде қабылдауы мүмкін. Сипатталған барлық қателіктерді болдырмау және баланы дұрыс оқуға үйрету үшін ата-аналарға төменде келтірілген ұсыныстарымызды пайдалануды ұсынамыз.

Буындар бойынша оқуды оқытудың әдістемелік негіздері

Педагогикада баланы оқуға үйретудің бірнеше әдісі сипатталған. **Дыбыстық әріптік тәсілге** негізделген буындарды оқу әдісі ең тиімді болып саналады. Бұл жағдайда буындар негізгі" кірпіш " болып табылады, олардан сөз жасалады. Баланы үйде буындарды оқуға қалай үйрету керектігін қарастырыңыз.

Сонымен, алдымен баланы негізгі дауысты дыбыстармен және олар көрсетілген әріптермен таныстыру керек: " а", " о", " у". Әр әріпке 2-3 сабақ беру керек. Осы және одан кейінгі әріптерді зерттеу алгоритмі келесідей.

№ 1 кезең. Мотивация

Сабақ баланың не болатынына қызығушылық тудыратын ойын сәтінен басталуы керек. Сіз оған мультфильмнен ойыншық немесе кадр көрсете аласыз, ән тыңдай аласыз және т.б. Сіздің тапсырмаңыз баланың назарын белгілі бір тақырыпқа аудару. Мысалы:

- баланы апельсинмен емдеңіз;
- есек туралы мультфильм көруге рұқсат етіңіз;
- үйректі көрсетіп, оны ыдыста жүзуге рұқсат етіңіз.

Осындай әрекеттен кейін балаңызға сұрақ қойыңыз (ол не жеді, не ойнады және т.б.), содан кейін заттың атын қайталауды сұраңыз.

№ 2 кезең. Дыбыспен танысу

Әрі қарай, сөздегі бірінші дыбысты таңдау керек. Мұны істеу үшін сөзді айтыңыз және бірінші дыбысты созыңыз, оны басқаларға қарағанда қаттырақ және айқынырақ айтыңыз. Балаңызды сізден кейін қайталауға шақырыңыз. Ол сөздегі алғашқы дыбысты анықтап, атауы керек.

Енді сіз осы дыбыспен ойнауыңыз керек:

- әр түрлі дауыспен айту (тыныш-қаттырақ);
- ән айту;
- әр түрлі интонациямен сөйлесіңіз.

Дыбыстың артикуляциясына назар аудару маңызды. Балаңызбен бұл дыбысты қалай айту керектігін, ерніңіз, тістеріңіз және тіліңіз қандай күйде екенін талқылауды ұмытпаңыз. Мұны істеу үшін оны сізге қарауға немесе өзіне айнаға қарауға шақырыңыз. Дауысты дыбыстарды зерттеу кезінде нәрестеге тиісті демонстрациялық суреттерді көрсету ұсынылады.

Фонетикалық есту қабілетін дамытуға арналған ойындар

Балаңызбен бірнеше дыбыстарды білгенде, онымен "дыбысты тап" ойынын ойнағаныңызға көз жеткізіңіз-артикуляция органдарының позициясы бойынша ол сіз қандай дыбысты айтқыңыз келетінін болжауы керек.

Осындай ойындардан кейін балаңызға фонетикалық есту қабілетін дамытуға арналған басқа жаттығуларды ұсыныңыз:

- Қажетті дыбыстан басталатын сөздерді атаңыз.
- "Дыбысты ұстаңыз" — ересек адам әртүрлі сөздерді айтуы керек, ал бала оларды қайталайды, егер ол аталған дыбысты естісе, қол шапалақтайды.
- "Үйді отырғызды" - 3-4 терезесі бар үйдің картон шаблонын жасаңыз және балаға олардың атауын қажетті дыбыстан бастайтын заттармен суреттерді орналастыруды ұсыныңыз.
- "Сөзді айтыңыз" - сіз сөздің бір бөлігін атайсыз, ал бала оны сөздің басында (соңында) дыбыс қосу арқылы толық айтуы керек.

Назар аударыңыз! Бір сабақта 2-ден астам жаттығуды қолданудың қажеті жоқ.

№ 3 кезең. Әріппен танысу

Енді әріпті үйренудің кезегі келді. Мұны істеу үшін сіз балаға текшелердің арасынан немесе алфавиттен қажетті суретті (мысалы, апельсин) табуды ұсына аласыз. Бұл тақырыптың атауы [а] дыбысынан басталатындықтан, оның жанында осы дыбысты білдіретін әріп жазылғанын түсіндіру керек.

Мысалдар:

- Дүкендегі" суреттердегі Алфавит "үгінділерінің текшелері OZON.ru.
- Оқу ағаш ойыншықтар текшелер ABC.
- "Алфавит" текшелері, 12 дана.

Баланы әріпті мұқият қарап шығуға, оның қандай бөліктерден тұратындығын анықтауға шақырыңыз (таяқшалар, сопақшалар, ілгектер). Онымен бірге хаттың қандай екенін талқылаңыз. Әріп нақты зат түрінде бейнеленген арнайы суреттерді пайдалану ұсынылады.

Егер ол жұмыс істесе, сіз мұндай суреттерді тікелей сабақ кезінде өзіңіз жасай аласыз. Балаға әріптің өзгеруін көру өте қызықты болады. Сондай-ақ, баладан хат жазуды сұрау керек. Мұны әртүрлі тәсілдермен жасауға болады:

- бормен тақтаға сурет салыңыз;
- саусағыңызбен құмға жазыңыз;
- пластилиннен қалыптау;
- түймелермен салыңыз;
- сымнан бұраңыз және т. б.

Мұндай жаттығулар балаға өте ұнайды және әріпті жақсы есте сақтауға мүмкіндік береді.

№ 4 кезең. Буын құрастыру

Бала алғашқы үш дауысты дыбысты білгенде, әрбір келесі дыбыс (әріппен танысқаннан кейін) бірден буындардың құрамына енеді. Ең бастысы, мұны бала екі дыбысты бір буынға біріктіру механизмін түсінетіндей етіп түсіндіру. Ересек адам екі әріпті көрсетіп, енді оларды тоқтаусыз және бөлусіз бірге айтатынын айтуы керек.

Қосымша әсер ету үшін визуализацияны қосуға болады:

- екі текшені қатар қойыңыз;
- конструктордың бөлшектеріне әріптер жазыңыз және оларды біріктіріңіз;
- әріптерді бір үйге орналастырыңыз және т. б.

Балаға буынды көрсеткеннен кейін, ересек адам оны анық және ұзақ айтуы керек, содан кейін кішкентайдан қайталауын сұрауы керек. Әрі қарай, "ма" буынын айту үшін алдымен [м] дыбысы үшін ерніңізді жауып, аузыңызды бірден ашып, [а] дыбысын айту үшін ерніңізді дөңгелектеу керек екенін сөзбен түсіндіру керек. Бұл процесті бірнеше рет көрсетіп, баланы да солай етуге шақырған жөн.

Тәжірибе көрсеткендей, мұндай егжей-тегжейлі түсіндірулер мен жаттығулар силлабикалық оқу сабақтарының алғашқы 1-2 аптасында ғана қажет болады. Бала дыбыстарды буындарға қосу принципін түсініп, игергеннен кейін, оны кез-келген комбинацияда оңай жасайды.

Тікелей буындарды (дауыссыз + дауысты) оқуды үйренуден басқа, оны кері (дауысты + дауыссыз) және күрделі (2-3 дауыссыз + дауысты) буындарды оқуға шақыру керек. Техника ұқсас: үлгіні көрсету, артикуляцияны талдау және жаттығу жаттығуларын орындау.

Біз буындар бойынша оқимыз

Ұсынылған әдіс, Баланы буындар бойынша оқуға қалай үйрету керек, 5 жастан бастап баламен үйде оқуға жарамды. 2-3 аптадан кейін бала жазбаша әріптерге қарап, буынды атай алады. Оған асығудың қажеті жоқ, бірақ егер ол 30-60 секундтан кейін буынды айту қиынға соғатын болса, сіз оған айтуыңыз керек, буын жасауға көмектесіңіз. Мұны мейірімді түрде, тітіркену мен сөгіссіз жасау керек.

Бала алғашқы "ма", "му" буындарын жасағанда, кейбір буындарды біріктіру арқылы тұтас сөз алуға болатындығын көрсететін кез келді. Мұны силлабикалық текшелерді (арнайы жиынтықты сатып алуға немесе оларды өзіңіз жасауға болады) немесе конструктордың бөлшектерін пайдаланып түсіндірген дұрыс. Ең бастысы, сөзді оқу үшін буындарды атап, содан кейін оларды біріктіру керек екенін көрсету.

Баладан қандай сөз шыққанын және оның нені білдіретінін сұраңыз.

Болашақта, буындар бойынша оқудың барлық сипатталған негіздерін түсіндіруге көп уақыт жұмсаудың қажеті болмаған кезде, сабақтың негізгі бөлігі жаттығуларға арналуы керек. Тәжірибе мұғалімдері үнемі оқудан басқа жақсы оқуды үйренудің басқа жолы жоқ деп мәлімдейді. Бала неғұрлым жиі және көп оқыса, соғұрлым жақсы болады. Сондықтан ол оқу сабақтарына үнемі қызығушылық танытуы керек. Ол үшін әртүрлі дидактикалық ойындарды қолдану ұсынылады.

Дидактикалық оқу ойындары

"Күн" ойыны

Суретте сәулелері бар күн бейнеленген. Зерттелетін әріп ортасында, ал қалған әріптер сәулелердің ұштарында орналасқан. Орталықтан сәулеге өтіп, алынған буынды атау керек. Сіз кері бағытта да қозғала аласыз.

Ұқсас ойын **"Сағат"** деп аталады. Көрсеткі ортасында негізгі әріп, ал қалғандары теру бойынша орналастырылған. Көрсеткіні жылжытқанда алынған буынды атаймыз.

"Жолда жүгіру" ойыны

Қысқа бұралмалы жолы бар суретті таңдаңыз. Онда басылған буындары бар шеңберлерді орналастырыңыз. Бала чипті алады және оны алға жылжыта бастайды, жолда буындарды атайды. Сіз командалық ойын ұйымдастыра аласыз - Кім тезірек өтеді және қателеспейді.

Текшелермен ойнау

Буындары бар текшелер үшін Сіз көптеген тапсырмаларды ойластыра аласыз:

- текшедегі барлық буындарды оқыңыз;
- сөз жасау үшін текшелерді таңдаңыз;

- жаңа сөз жасау үшін құрастырылған сөздегі бір буынды ауыстырыңыз (қосыңыз);
- суретте көрсетілген заттың атауында бірінші болып табылатын буынды таңдаңыз.

Сіз тіпті балаға осындай текшелері бар қорапты бере аласыз, және ол олармен ойнау әдісін өзі ойлап таба алады.

Буын кестесі

Интерактивті буын кестесін жасаңыз. Ол Пифагор кестесінің принципі бойынша жасалады. Кестедегі жолдар жаңа әріптерді үйрену кезінде қосылуы керек. Кестемен жұмыс істеуге арналған тапсырмалар келесідей болуы мүмкін:

- көрсетілген әріпті тауып, онымен бірге барлық буындарды оқыңыз;
- кестеде аталған буынды табыңыз;
- кестеде аталған буындарды көрсетіп, олардан сөз жасаңыз;
- сөз жасау үшін буындардың арасына сәулелер салыңыз.

Кейінірек күрделі буындардан тұратын тағы бір кесте жасау керек.

Сондай-ақ оқыңыз: оқуды үйренуге арналған интерактивті презентациялар.

Тұрақты жаттығу жаттығуларының нәтижесінде буындарды атай білу автоматизмге әкеледі және одан оқу жылдамдығы айтарлықтай артады. Дегенмен, ата-аналар бұл жақсы оқу үшін маңызды жалғыз критерий емес екенін есте ұстауы керек. Сондай-ақ, зейін мен экспрессивтілік сияқты оқу сипаттамаларын дамытуға назар аудару керек, яғни біз кешенді оқу техникасы туралы айтып отырмыз.